

І. В. Заюков¹
О. В. Кобилянський¹
А. В. Марченко¹

РОЗВИТОК АНДРАГОГІКИ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН В УКРАЇНІ

¹Вінницький національний технічний університет

Розглянуто необхідність розвитку андрагогічного підходу до системи освіти в Україні на базі вищих навчальних закладів (ВНЗ) шляхом створення центрів освіти дорослих (ЦОД). Проаналізовані сучасні демографічні тенденції, у тому числі зміни, які відбулись у структурі населення молодого і дорослого віку. Визначені резерви підвищення ефективності діяльності ВНЗ.

Ключові слова: освіта дорослих, навчання впродовж життя, третій вік, компетенції.

Вступ

Сучасне суспільство потребує розвитку й удосконалення освіти всіх поколінь. Ця проблема гостро постала перед дорослими людьми зі сформованим світоглядом, наявністю досвіду в професійній діяльності. Останніми роками в економічно розвинених країнах кількість дорослих, що навчаються, перевищила кількість учнів в інституціях шкільної освіти. Головним фактором цієї тенденції є зростання обсягів інформації та вдосконалення технічних пристроїв з її передачі та перетворення. Тому тих знань, які набувають випускники ВНЗ, недостатньо для ефективної, повноцінної професійної діяльності протягом життя. Негативні демографічні тенденції в країнах ЄС і в Україні теж вимагають перегляду освітніх стратегій. Отже, потреби у підвищенні рівня знань, вдосконаленні професійної компетентності ставлять перед дорослими людьми завдання їх активного залучення в освітній простір системи безперервної освіти [6].

Соціально-економічними аспектами розвитку андрагогіки приділяли увагу відомі вітчизняні та зарубіжні вчені: Т. Білобровко, І. Бондар, Н. Вербицька, О. Вербицький, С. Вершловський, Д. Дмитренко, С. Змейов, Ю. Калиновський, Е. Лібанова, Л. Лук'янова, О. Огієнко, О. Пехота, Т. Сорочан та багато інших.

Проблемам навчання впродовж життя, у тому числі питанням інтелектуального та професійного розвитку особистості приділяли увагу такі українські вчені: І. Зязюн, Н. Ничкало, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, М. Солдатенко та ін.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності широкого запровадження системи андрагогічної моделі навчання в ВНЗ в умовах демографічних змін.

Результати досліджень

Професійна освіта один раз на все життя втратила актуальність з таких причин: професійний вибір молоді, майже завжди зроблений без належного життєвого досвіду та не свідомо, досить часто є помилковим; процес навчання у школі та ВНЗ є тривалим, а професійні знання без самовдосконалення, зокрема в галузі інформаційних технологій, застарівають за кілька років. Отримання освіти у дорослому віці відбувається свідомо, цілеспрямовано за професійними інтересами, має життєво необхідний вибір та носить високомотивований і орієнтований на замовлення суспільства характер, адже, перехід України до постіндустріального, інформаційного суспільства зумовлює потребу у підвищенні професійної компетентності й перепідготовці фахівців.

Закономірності підготовки дорослих у системі освіти як суб'єктів діяльності досліджував С. Вершловський [1]. На його думку, освітня сфера підпорядкована професійним і сімейним цілям особистості і залежить від її інтересів, здібностей і потреб, які визначаються життєвою ситуацією, що зумовлює прагматичне ставлення дорослого до освіти. Доросла людина орієнтується на практичний результат навчання, який дозволяє застосувати нові знання та вміння, набути нову професію, підвищити свій соціальний або професійний статус.

Залучення дорослої людини до освітнього процесу є чинником розвитку його як суб'єкта діяльності. У цій ситуації особливого значення набуває зміст освіти, тобто, сукупність знань, умінь і навичок, які забезпечують формування професійної компетентності спеціаліста. Розвиток особистості дорослої людини в процесі навчання, підкреслює С. Вершловський, відбувається, якщо знання та вміння: є особистісно значущими; враховують нові досягнення науки в певній сфері професійної діяльності; можуть бути застосовані в предметно-практичній діяльності; мають інтегрований характер, адже дорослий у практиці вирішує не одну, а комплекс проблем [1]. Навчання у системі післядипломної освіти покликане вирішити низку протиріч між здібностями особистості, її унікальністю, особливостями професійної підготовки та конкретними потребами і вимогами суспільства та держави до неї; потребами ринку праці у компетентних, мобільних фахівцях та обмеженою кількістю таких працівників, у зв'язку з недостатнім професійним досвідом і певною інфантильністю молодих фахівців.

До того ж, академік НАН України Е. Лібанова наголошує [2] на марності сподівань відносно зростання народжуваності, яке б могло забезпечити розширене відтворення населення і омолодження вікової структури, що, найімовірніше, призведе до подальшого старіння і скорочення його чисельності. Для компенсації втрат людського і трудового потенціалу, необхідно покращувати якісний склад популяції — головним чином шляхом підвищення рівня освіти і кваліфікації, покращення стану здоров'я тощо.

Динаміка чисельності і складу населення показана на рис. 1 [2].

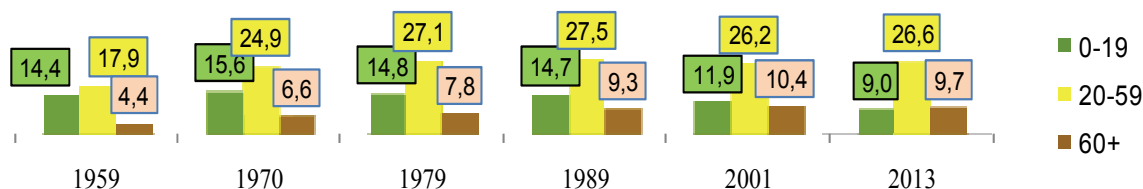

Рис. 1. Чисельність і склад населення України, млн осіб

З рис. 1 видно, що населення з кожним роком «старішає» та зменшується як абсолютна, так і відносна кількість молодих осіб у віці 0...19 років (у 1959, 2001 та 2013 роках становила, відповідно, 14,4; 11,9 та 9,0 млн. або 39,2; 24,5 та 19,9 %). Тобто в 2013 році питома вага цієї вікової категорії зменшилась порівняно з 1959 роком вдвічі. З іншого боку, відбулось зростання у 1,8 рази питомої ваги населення у віці 60 і старше, відповідно, з 4,4 млн (12,0 %) в 1959 році до 9,7 млн (21,4 %) в 2013 році.

Такі зміни в структурі населення спричинили негативний вплив на економіку України. В прогнозах ООН та вітчизняних наукових установ, у зв'язку з очікуваними негативними змінами у складі майбутньої робочої сили через старіння населення, розглядаються імовірні сценарії погіршення роботи інститутів, які забезпечують економічну безпеку для суспільства, у тому числі в сфері охорони здоров'я, виплат соціальної допомоги, пенсійного забезпечення, освіти тощо. Існуючі демографічні тенденції будуть також створювати передумови скорочення як ВНЗ, так і викладачів. З іншого боку, літнє населення буде потребувати додаткових освітніх послуг, отже, стане резервом збереження ВНЗ і розвитку системи навчання впродовж життя. Тому вже нині необхідно шукати механізми покращення якості навчання дорослого населення, доступу широких верств населення до здобуття вищої освіти, розширення кількості напрямів підготовки.

Так освітньою стратегією «Європа–2020» визначено завдання підвищити частку людей з вищою освітою у віці 30...34 років з 32 % до 40 %. Країни північної Європи, Велика Британія, Франція та Іспанія наблизились вже до 40 %, тоді як Румунія, Словаччина, Чехія і, навіть, Італія ще не досягли й 20 %. Випускники ВНЗ краще захищені від безробіття і більше заробляють. У середньому по ЄС дохід осіб з вищою освітою на 63 % більший, ніж осіб з середньою освітою, і більше ніж вдвічі перевищує дохід людей з початковою освітою. ВНЗ потрібно враховувати нові освітні тенденції та створювати в своїх структурах центри освіти дорослих (ЦОД), розширювати свої програми базової освіти.

У зв'язку з впливом складної демографічної ситуації на систему загальної середньої освіти, розглянемо динаміку формування учнівського контингенту, який є базою підготовки абітурієнтів для ВНЗ і потенційним джерелом слухачів ЦОД (рис. 2) [3]. Про актуальність розвитку андрагогіки

свідчить той факт, що нині в Україні до ВНЗ молодь в основному вступає після школи — приблизно 85 % випускників шкіл (в Європі лише біля 50 %) та менше 2 % осіб, старших за 25 років.

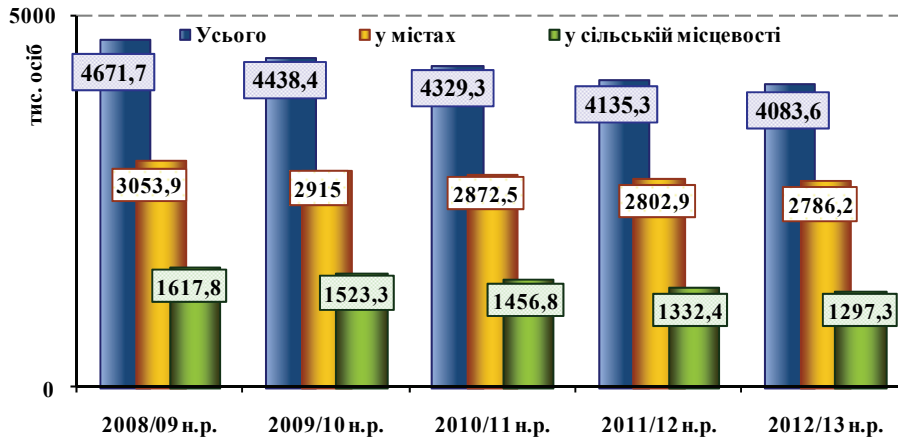

Рис. 2. Динаміка кількості учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів системи МОН

З рис. 2 видно тенденцію до постійного зменшення кількості учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів за період 2008—2013 навчальних років. За цей період чисельність учнів скоротилась у цілому по Україні на 588 тис. осіб або на 12,6 %, у тому числі, в міській місцевості — на 8,8 %, а у сільській — на 19,8 %. Крім того, варто розглянути зміни і у контингенті випускників денних загальноосвітніх навчальних закладів системи МОН України (рис. 3 [3]). Кількість випускників у 2006—2011 роках зменшилася в 2,4 рази, що відчули всі ВНЗ під час вступних кампаній. І тільки у 2013 році обсяги випуску зросли, порівняно з 2011 роком, в 1,6 рази.

До такого стану призвели негативні демографічні тенденції в останні 20 років — кількість народжених з 657,2 тис. у 1990 році стрімко зменшилася до 390,7 тис. у 2002 році. Але, починаючи з 2002 року, кількість народжених почала повільно зростати — станом на 01.01.2013 року в Україні народилось 520,7 тис. немовлят, а це — майбутні школярі та абітурієнти, слухачі ЦОД.

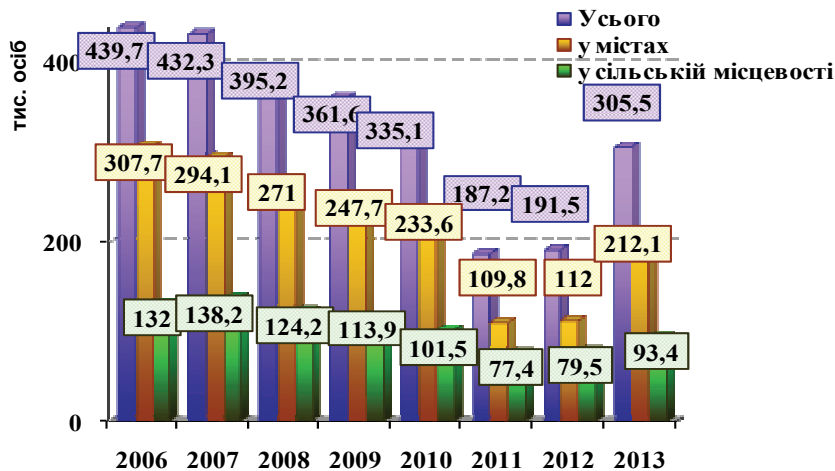

Рис. 3. Динаміка випуску учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів системи МОН

Аналіз досвіду розвинених країн свідчить, що ЦОД здатні охопити весь діапазон освітнянських послуг з безперервного навчання, коли кожна людина зможе знайти для себе доступну освітню пропозицію не залежно від віку. Зазначеним центрам освіти дорослих потрібно пропонувати універсальні освітні програми, інформувати про освітні можливості ВНЗ, вчити правильно сприймати сучасні соціально-політичні, техногенні, природні виклики та реагувати на них. Про важливість створення ЦОД на базі вітчизняних ВНЗ, особливо державної форми власності, свідчить той факт, що у різних освітніх проектах у Данії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії, Швеції беруть участь понад 50 % населення; в Австралії, Канаді, США, Австрії, Люксембурзі, Голландії, Швейцарії — від 35 до 50 %; у Бельгії, Німеччині, Італії, Чехії — від 20 до 25 % [4, 5].

В офіційному документі Європейської Комісії зазначається, що у 2008 році в ЄС 9,5 % дорослих віком 25...64 років були охоплені різними формами неформальної освіти, та ставиться за мету до-

сягти 12,5 % населення. В системі освіти дорослих України вже беруть участь понад 500 державних і недержавних ВНЗ, галузеві навчальні підрозділи, які діють при міністерствах і відомствах. Щорічно до організації навчання цієї категорії населення залучається понад 300 тисяч фахівців.

Нині більшість ВНЗ України, особливо державної форми власності, перебувають у фінансовій скруті. Вони змушені економити на всіх статтях бюджету, зокрема, і на заробітній платі викладачів, відправляючи їх в неоплачувані відпустки тощо. Покращити зазначену ситуацію здатна система навчання впродовж життя. Хоча діяльність закладів освіти державної форми власності є неприбутковою, але реалізація на базі ВНЗ ЦОД дозволить покращити їх фінансову підтримку з боку місцевих органів влади, підприємств, громадських організацій, які будуть зацікавлені в усуненні бар'єрів на шляху отримання освіти для найменш забезпечених верств населення, серед яких завжди є талановиті і працьовиті люди.

З досвіду Німеччини, Польщі, Литви, Швеції, де навчанням охоплена більшість населення у віці від 8 до 80 років, наочно видно, що інвестиції в освіту протягом життя забезпечують стабільність розвитку країни та її людей. За теорією людського капіталу абітурієнти мають право вибору як професії, так і ВНЗ. В основі їх рішень лежать перспективи отримати кращу і високооплачувану роботу, задоволення від роботи та інші соціальні переваги. Критеріями для абітурієнтів у виборі ВНЗ є якість навчання, його вартість, застосування сучасних інформаційних технологій та інше.

За досвідом країн ЄС для поліпшення якості вищої освіти необхідно [4]: поліпшити гнучкість і відповідальність системи освіти; підвищити вигоди від отримання освіти та доступність її фінансування. На вибір молоді погано впливає фактор відсталості країни, коли у період економічного підйому неосвічені люди заробляють більше освічених, що відбувається в Україні. Вхідження України у Європейській освітній простір вимагає використання всіх складових системи освіти дорослих: формальної освіти (шкільна, професійно-технічна або вища), післядипломного і корпоративного навчання та неформальної освіти дорослих. Необхідно переходити з наявної в Україні концепції «навчання—робота—пенсія» до концепції безперервного навчання «навчання та робота протягом життя». Концепція андрагогіки, під якою розуміють будь-яку освітню діяльність дорослої людини незалежно від професійної спрямованості, змісту, термінів і форм навчання, сформувалась як самостійний науковий напрям у 70-х роках ХХ сторіччя.

Контингентом ЦОД ВНЗ можуть бути: учні вечірньої заочної, загальноосвітньої школи, які працюють; студенти вечірнього й заочного відділень у закладах середньої і вищої професійної освіти; аспіранти-заочники; особи, які проходять той або інший курс за дистанційною формою навчання; ті, хто опановують професію на робочому місці; слухачі курсів й інститутів підвищення кваліфікації; особи, які проходять підготовку або перепідготовку у разі змін трудових функцій; особи, які опановують нову професію в курсовій або іншій формі; учасники програм рольової освіти; учасники програм неформальної освіти, що мають аматорське спрямування; особи, які займаються керуваною самоосвітою, у тому числі літні особи тощо. Отже, контингент для поповнення лав слухачів ВНЗ в рамках реалізації концепції ЦОД досить вагомий.

В Україні склалися чотири основні категорії організацій, які займаються освітою дорослих: перша — інститути підвищення кваліфікації та післядипломної освіти; друга — вечірні школи; третя — центри зайнятості; четверта — громадські й релігійні організації. Відповідно до світового досвіду завданням ЦОД у вітчизняних ВНЗ є формування таких ключових компетенцій [6]: спілкування рідною мовою; спілкування іноземними мовами; математична грамотність і базові компетенції в науці та технологіях; комп'ютерна грамотність; засвоєння навичок навчання; соціальні і громадянські компетенції; опанування інноваційних технологій; здатність проявляти себе в культурній сфері.

Особливу увагу варто звернути на літніх людей, для яких навчання в сучасних соціально-економічних умовах України вкрай необхідно. Адже, з урахуванням існуючої «відчуженості» суспільства від літніх людей, система ЦОД на базі українських ВНЗ зможе відіграти важливу роль в:

- адаптації до сучасних умов життя шляхом набуття необхідних знань щодо процесу старіння та його особливостей; сучасних методів збереження здоров'я та набуття навичок самопомоги; формування принципів здорового способу життя; основ законодавства стосовно людей похилого віку та його застосування на практиці тощо;

- формуванні та розвитку: навичок використання новітніх інформаційних та комунікаційних технологій; потенціалу та можливостей волонтерської роботи; практичних умінь і навичок спілкування та обміну досвідом; а також у сприянні спільно з державною службою зайнятості подальшому працевлаштуванню слухачів (за їх бажанням) тощо.

За розрахунками фахівців до освіти дорослих у нашій країні може бути залучено до 73 % населен-

ня [7]. Адже, людина у віці старше 60 років є ще активною і енергійною, тобто має значний фізичний та інтелектуальний потенціал та багато вільного часу, який потрібно витратити ефективно та корисно. Фахівці вважають, що у пізнанні нового — сенс людського життя, що значним чином сприяє довголіттю. Згідно теорії старіння тривалість життя збільшують конкретні причини не померати і жити як такі. Неперервна мотивація людей літнього віку в процесі надання їм освітніх послуг дозволяє розкрити перед ними нові грані власної самореалізації і самовизначення, забезпечити адаптацію до сучасних умов життєдіяльності, що запобігає їхньому «соціальному виключенню».

Враховуючи світовий і вітчизняний досвід розвитку системи освіти дорослих та створення університетів «третього віку», ЦОД на базі ВНЗ можуть запроваджувати такі перспективні напрямки освітніх програм: основи медицини і здорового способу життя (правила здорового харчування, фізична активність у літньому віці, стратегії довголіття, фітотерапія та ін.); інтерес до користування комп'ютером і сучасною побутовою технікою; основи права і соціального законодавства (зміни в пенсійному законодавстві, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, види соціальних послуг) декоративно-прикладна творчість (в'язання, вишивка, лозоплетіння, макраме, флористика); вивчення іноземних мов; лекції про культуру, мистецтво, видатних діячів тощо. Реалізація зазначених напрямків підготовки під силу практично всім ВНЗ, враховуючи, що в структурі вітчизняних університетів є факультети (інститути) різноманітного фахового спрямування. Зокрема, Вінницькому національному технічному університету є можливість здійснювати навчання дорослого населення за такими напрямками: гуманітарно-педагогічний (філософія, культурологія, соціологія, педагогіка, психологія, політологія, право, безпека життєдіяльності, українознавство, мовознавство та інші), інтеграції навчання з виробництвом (підвищення кваліфікації різних категорій населення), медико-біологічний, інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, екології та екологічної кібернетики, менеджменту (інформаційного, промислового, спортивного та інших), технічний (електроенергетики та електромеханіки; радіотехніки, зв'язку та приладобудування; будівництва, теплоенергетика та газопостачання; машинобудування та транспорту тощо).

Усі форми освіти повинні формувати в літніх людей здатність до самовдосконалення і сприйняття нового, щоб людина могла залишатися продуктивною, компетентною, наповненою життєвою енергією та оптимізмом, тобто бути активним членом суспільства. Можна проаналізувати досвід інших країн щодо вибору тієї чи іншої моделі системи ЦОД на базі ВНЗ ґрунтуючись на моделях університетів третього світу (табл.) [8].

Наведені моделі в табл. є корисними і можуть бути ефективно використані в ЦОД на базі вітчизняних ВНЗ. Основні принципи кожної моделі можуть бути закладені в формування загальноукраїнської моделі освіти дорослого населення. Таким чином, розвиток концепції навчання впродовж життя (дорослого населення) залежить від усіх учасників освітнього процесу. Тільки постійне навчання, самовдосконалення може вивести Україну з глибокої кризи, яка практично нині охопила всі сфери життя.

Загальна характеристика моделей університетів третього віку

Вид моделі	Характеристика
Західноєвропейська	Навчання за спеціально запропонованою програмою проводиться штатними викладачами університету, колишніми викладачами або запрошеними лекторами, які є визнаними експертами з даної теми і має форму відвідування лекцій або навчання в групах. Від учасників-слухачів не вимагається великий попередній обсяг знань з навчальної тематики, вони не беруть участі в розробці навчальних планів або виборі тем лекцій, а швидше запрошуються на добровільних засадах брати участь в уже налагодженій роботі інституції
Англосаксонська	Вік слухачів не обмежується. Сприяють пропаганді цінностей довічної освіти та позитивних сторін що стосується всього корисного для людей у третьому віці. Застосовується принцип самоорганізації. Слухачі мобілізуються в навчальні гуртки, обираючи теми варті, на їх погляд, вивчення. Від учасників навчання не вимагається ніяких індивідуальних іспитів та кваліфікаційних робіт, навчання та вивчення відбувається колективно, методисти-андрагоги та тьютори в групах за інтересами сприймаються як рівні члени гуртка без традиційного розмежування вчитель—студент. Єдиним критерієм, що вивчати і як досягти успіху є бажання членів гуртка з акцентом на вивченні заради власної мети, з отриманням задоволення від процесу навчання

Вид моделі	Характеристика
Франкомовна північноамериканська модель	Лекції читаються штатними викладачами університету (дійсними або колишніми) або запрошеними лекторами. Навчання проводиться у формі практичних занять, семінарів, групових дискусій та дебатів, творчих майстерень з практичними результатами, екскурсій. Слухачі беруть участь в складанні навчальних програм, плануванні видів діяльності, виборі експертів та викладачів. Повсякденне керування всіма видами діяльності здійснюється студентською асоціацією спільно з університетською адміністрацією
Південноамериканська модель	Зазначена модель наближена до західноєвропейської, але має дві примітні риси: інституційний зв'язок з хост-університетом вважається самоочевидним, як з боку класичного університету, так і з боку УТВ; турбота про освіту населення поважного віку, в тому числі і малозабезпечених прошарків, є справою всього населення
Китайська модель	Пропонує найрізноманітніші форми освіти, від базових інструкцій до високопрофесійного рівня. Великого значення надається сприянню розвитку громадянства; культурній консолідації (знання, традиційні мистецтва, вікові традиції філософської рефлексії); розвитку гармонії душі та тіла, вивченню здорового способу життя людини

Сучасна вища освіта повинна реалізовувати інноваційні форми і методи навчання, знижувати вартість навчання, шукати нові джерела формування бюджетів навчальних закладів, формувати інноваційні освітні пропозиції, формувати у населення країни розуміння переваг і можливостей системи освіти дорослих.

Висновки

1. Світові освітні тенденції в галузі вищої освіти доводять, що для реалізації концепції навчання впродовж життя потрібно приділяти увагу запровадженню у вітчизняних ВНЗ андрагогічних моделей навчання. Це підтверджує і концепція людського капіталу, і дані вчених-економістів, які обґрунтовують переваги освітніх вкладень в людину. Завдяки практичному досвіду таких економічно розвинених країн, як США, країн ЄС, Китай та інші, доведена перспективність розширення системи навчання дорослого населення.

2. В умовах негативних демографічних тенденцій, поступового скорочення контингенту випускників шкіл і абітурієнтів, саме запровадження андрагогічних моделей навчання здатне значно покращити фінансові можливості ВНЗ, особливо бюджетної форми власності.

3. Формування ЦОД на базі вітчизняних ВНЗ дозволить покращити якість навчання за рахунок впровадження інноваційних форм і методів навчання. Крім того, перебування у студентському середовищі дозволить запровадити гуманні підходи до навчання людей старших 60 років, виключити їх соціальну ізоляцію, покращити адаптацію до умов життя, які постійно змінюються. В результаті у дорослого населення будуть сформовані необхідні у сучасному світі компетенції зі спілкування рідною та іноземними мовами, комп'ютерна грамотність, засвоєні навички навчання та здатність проявляти себе в культурній сфері та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вершловский С. Взрослый как субъект образования / С. Вершловский // Педагогика. — 2003. — № 8. — С. 3—8.
2. Демографічні зрушення в контексті соціального розвитку [Електронний ресурс] / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. — Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/conference.html>.
3. Статистичні дані Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
4. ЄС планує збільшити відсоток осіб з вищою освітою — яким чином? [Електронний ресурс] / ЄвроОсвіта. Центр міжнародних проєктів НДІ прикладних інформаційних технологій. — Режим доступу : <http://www.euroosvita.net>.
5. Eurostat 2009, cyt. za Global report on adult learning and education / UNESCO Institute for Lifelong Learning. — Hamburg, 2009, op. cit.. — S. 62.
6. Освіта дорослих [Електронний ресурс] // Ресурсний центр ГУРТ. — Режим доступу : <http://gurt.org.ua/adultseducation/>.
7. Сігаєва Л. Е. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст. — початок XXI) : моногр. / Л. Е. Сігаєва ; за ред. С. О. Сисоевої. — К. : ТОВ «ЕКМО», 2010. — С. 318.

8. Сагун І. Г. Класичні моделі навчання старших дорослих: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / І. Г. Сагун. — Режим доступу : <http://iconf.univer.ck.ua>.

Рекомендована кафедрою безпеки життєдіяльності ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 03.02.2014

Заюков Іван Вікторович — канд. екон. наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності;
Кобылянський Олександр Володимирович — д-р пед. наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності, e-mail: jen4u@mail.ru;
Марченко Андрій Володимирович — здобувач кафедри безпеки життєдіяльності.
 Вінницький національний технічний університет, Вінниця

I. V. Zaiukov¹
O. V. Kobylanskyi¹
A. V. Marchenko¹

Development of andragogics in the conditions of demographic changes in Ukraine

¹Vinnytsia National Technical University

The necessity of the development of andragogical approach to education in Ukraine on the basis of higher education institutions (HEI) by creating adult education centers (DPC). Current demographic trends, including changes that have occurred in the population of young and elderly age are analyzed. Reserves of increase of efficiency of universities are identified.

Keywords: adult education, lifelong learning, third age, competence

Zaiukov Ivan V. — Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor of the Chair of Civil Protection;
Kobylanskyi Oleksandr V. — Dr. Sc. (Educ.), Professor, head of the Chair of Civil Protection, e-mail: jen4u@mail.ru;
Marchenko Andrii V. — Researcher of the Chair of Civil Protection

И. В. Заюков¹
А. В. Кобылянский¹
А. В. Марченко¹

Развитие андрагогики в условиях демографических изменений в Украине

¹Винницкий национальный технический университет

Рассмотрена необходимость развития андрагогического подхода к системе образования в Украине на базе высших учебных заведений путем создания центров образования взрослых. Проанализированы современные демографические тенденции, в том числе изменения, которые произошли в структуре населения молодого и пожилого возраста. Определены резервы повышения эффективности деятельности вузов.

Ключевые слова: образование взрослых, обучение в течение жизни, третий возраст, компетенции

Заюков Иван Викторович — канд. экон. наук, доцент кафедры безопасности жизнедеятельности;
Кобылянский Александр Владимирович — д-р пед. наук, профессор, заведующий кафедрой безопасности жизнедеятельности, e-mail: jen4u@mail.ru;
Марченко Андрей Владимирович — соискатель кафедры безопасности жизнедеятельности